

RS AU § 105 Uppdrag. Analys av VA-utbyggnad och framtagande av investeringsplan

Ärendenummer: RS 2025/1811

Arbetsutskottets förslag till regionstyrelsen för beslut i regionfullmäktige

- Återrapporteringen av regionfullmäktiges uppdrag godkänns.

Sammanfattning

Återrapportering av regionfullmäktiges uppdrag 2025-06-16, § 109.

”Tekniska nämnden får i uppdrag att analysera utbyggnaden av vatten och avlopp avseende kapacitet för utbyggnad, utbyggnadens påverkan på VA-taxor samt hur VA-utbyggnaden möjliggör för nybyggnation. Uppdraget syftar till att ge förslag på en investeringsplan som är realistisk, genomförbar och hållbar utifrån både Region Gotlands och gotlänningars möjlighet att finansiera investeringen. Uppdraget avseende taxa redovisas i samband med budgetavstämningen hösten 2025. Övriga delar av uppdraget redovisas i samband med budgetberedningen våren 2026.”

På uppdrag av regionfullmäktige 2025-06-16, § 109, har tekniska nämnden genomfört en analys av VA-utbyggnadens kapacitet, kostnader och betydelse av nybyggnation. Syftet har varit att kartlägga befintliga kapacitetsbrister och identifiera de investeringar som krävs för att säkra en fungerande VA-försörjning och möjliggöra ny bebyggelse i enlighet med regionens översiktsplan.

Resultatet visar att kapaciteten i flera delar av ön är kraftigt begränsad och det finns flera områden där det saknas kapacitet för både dricksvatten och spillvatten. Den tekniska analysen understryker ett omfattande förnyelsebehov. Ledningsnätet på cirka 190 mil, som i stor utsträckning byggdes under 60- och 70-talet har nu nått slutet av sin tekniska livslängd. Likaså kräver flera vattenverk och reningsverk omfattande renoveringar eller utbyte. Som referens kan nämnas att återanskaffningsvärdet för VA-anläggningar på Gotland beräknas till ungefär 160 tkr per invånare, vilket är mer än dubbelt så högt som rikssnittet och belyser det stora underhålls- och kapitalbehovet. Lagen om allmänna vattentjänster (LAV), där särskilt 6§ stadgar att kommunen är skyldig att ordna vatten och avlopp i områden med samlad bebyggelse om det finns risk för betydande påverkan på människors hälsa eller på miljön. Det är detta lagkrav som ligger till grund för utbyggnaderna till befintliga fastigheter som idag har enskild VA-försörjning.

Investeringarna för perioden 2027-2031 beräknas uppgå till mellan 250 och 400 mnkr per år. Dessa medel ska i huvudsak användas för att byta ut åldrande ledningsnät och renovera befintliga vattenverk för att minska

underhållsskulden. Den ekonomiska kalkylen utgår från att nuvarande avskrivningskostnader ligger på drygt 80 mnkr per år. För att finansiera investeringar som överstiger denna nivå krävs en höjning av VA-taxan. Beräkningarna visar att varje investering om 30 mnkr medför en taxehöjning på cirka en procent. Med det totala investeringsbehovet för perioden bedöms VA-taxan därför behöva höjas med i genomsnitt 10 procent per år.

För mer detaljer se teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse daterad 2026-03-13.

Bedömning

Regionstyrelseförvaltningen bedömer att det finns behov av en mer samlad och långsiktig styrning av VA-verksamheten där investeringar, driftkostnader och kassaflöde hanteras i ett sammanhang.

Regionstyrelseförvaltningen föreslår därför att en portföljstyrning införs för VA-verksamheten. En sådan styrning innebär att den samlade investeringsnivån planeras och prioriteras utifrån både nödvändiga åtgärder, såsom lagkrav enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, reinvesteringar och de delar av utbyggnaden som är kopplade till exploatering, där regionen kan påverka prioritering, omfattning och tidpunkt.

Portföljstyrningen syftar till att skapa en bättre balans mellan investeringsbehov och ekonomiska konsekvenser genom att tydliggöra prioriteringar där det är möjligt och anpassa utbyggnadstakt och genomförande över tid. En sådan styrning skapar förutsättningar för en mer förutsägbar och långsiktigt hållbar utveckling av VA-taxan, samtidigt som den tydliggör vilka åtgärder som kan genomföras på kort respektive lång sikt.

Ärendets behandling under mötet

Ärendet föredras av Jacob Lundmark, enhetschef och Lise Langseth, teknik- och samhällsbyggnadsdirektör, Susanne Pettersson, senior sakkunnig, teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningen.

Ordförande ställer proposition på regionstyrelseförvaltningens förslag och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Teknik- och samhällsbyggnadsförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-03-13

Tekniska nämnden 2026-04-01, § 58

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2026-04-13